

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Obywatelskich

Janusz KOCHANOWSKI

RPO-487004-II/04/DK

00-090 Warszawa Tel. centr. 0-22 551 77 00
Al. Solidarności 77 Fax 0-22 827 64 53

Warszawa, dnia.....**6**.....kwietnia 2009 r.

Pan

Andrzej Czuma

Minister Sprawiedliwości

Prokurator Generalny

Problem pozycji procesowej pokrzywdzonego, jest przedmiotem mojego ciągłego zainteresowania. Należy zgodzić się ze stanowiskiem prezentowanym podczas tegorocznych konferencji Ministerstwa Sprawiedliwości z okazji Dnia Ofiar Przestępstw, iż pokrzywdzony przestępstwem nie powinien pozostawać poza obszarem postępowania karnego i że powinien mieć realny wpływ na sprawę, która go dotyczy, a szkoda, powstała w wyniku przestępstwa powinna być naprawiona.

Problem ten należy w mojej ocenie odnieść również do pokrzywdzonych czynami karalnymi nieletnich (czynami niejednokrotnie bardzo brutalnymi) czy przejawami ich demoralizacji. Uważam, że wykluczenie możliwości osobistego i pełnoprawnego udziału pokrzywdzonego w postępowaniu regulowanym ustawą z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. Z 2002 r., Nr 11 poz.109, sprost. Nr 58, poz.542), rodzi szereg wątpliwości również z punktu widzenia dobra samego nieletniego. Z perspektywy poprawczej bezcenne bowiem jest dostrzeżenie przez nieletniego faktu, iż skrzywdził konkretnego człowieka.

Tymczasem osoby pokrzywdzone są w postępowaniu w sprawach nieletnich traktowane obecnie jedynie jako świadkowie wzywani na rozprawę wyłącznie wtedy, gdy nieletni zeznaje odmiennie.

Pragnę zauważyć, iż Rzecznik Praw Obywatelskich kilkakrotnie występował do Ministrów Sprawiedliwości-Prokuratorów Generalnych w sprawie konieczności

wzmocnienia pozycji pokrzywdzonego w toku postępowania regulowanego przez przepisy ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich. Dotychczasowe projekty zmiany przepisów niestety nie przewidywały rozwiązania tej kwestii.

Ustawa przyznaje pokrzywdzonemu prawo do zgłaszania wniosków dowodowych, ale jedynie w stadium postępowania wyjaśniającego (art. 35 § 3). Podkreśla się w doktrynie, iż rażący wydaje się w tej sytuacji brak przepisu nakazującego poinformowanie pokrzywdzonego o wszczęciu postępowania wyjaśniającego (E. Bieńkowska, L. Mazowiecka, Prawa ofiar przestępstw, Oficyna 2009, Lex nr 94368). Oznacza to, że pokrzywdzony obecny na rozprawie musi zachowywać się biernie, czyli jest jedynie obserwatorem jej przebiegu. Natomiast w postępowaniu wyjaśniającym może co prawda zgłaszać wnioski dowodowe, lecz nie przyznano mu prawa do uczestniczenia w przeprowadzanych czynnościach, np. w przesłuchaniu nieletniego lub świadków.

Za sprawą nowelizacji ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich z 2000 r. przyznano im pewne uprawnienia, których wcześniej nie posiadali, ale nadal sytuacja pokrzywdzonych czynami karalnymi nieletnich jest znacznie gorsza niż sytuacja pokrzywdzonych przestępstwami popełnionymi przez dorosłych (E. Bieńkowska, L. Mazowiecka, op. cit).

W ostatnim ćwierćwieczu nastąpiły jednak na całym świecie istotne przekształcenia w sposobach reagowania na przestępczość nieletnich. Choć nadal pierwszeństwo przyznaje się zasadzie kierowania się dobrem nieletniego i odsuwania go od formalnego wymiaru sprawiedliwości (*diversion*), to dostrzeżono już potrzebę chronienia interesu pokrzywdzonych także w sprawach nieletnich. Znalazło to swoje odzwierciedlenie w Rekomendacji Rady Europy nr R(87)20 o reakcjach społecznych na przestępczość nieletnich. W szczególności w części II "Diversión - mediacja" w pkt 3 podniesiono, że "trzeba zwracać uwagę zarówno na prawa i interesy nieletniego, jak i ofiary".

Mając na uwadze okoliczność, że trwają prace nad projektem ustawy - Prawo nieletnich, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o *Rzeczniku Praw Obywatelskich* (Dz. U. z 2001 r. Nr 14 poz. 147 ze zm.), zwracam się z uprzejmą prośbą o rozważenie uwzględnienia postulowanego przeze mnie zrównania uprawnień

pokrzywdzonego z uprawnieniami innych podmiotów w postępowaniu dotyczącym
nieletnich, poprzez przyznanie mu praw strony.

Łukasz Wójcik
pawel hochanowski